

SERİ'

(السريع)

Aruz sisteminde bir bahir.

Haflî b. Ahmed'in aruz sisteminde "müş-tebihe" denilen dördüncü dâiredeki altı bahrin (serî', münserih, hafif, muzâri, muk-tedab, müctes) birincisi olup genel sırala-mada dokuzuncu bahir olarak geçer. Tef'i-leleri sübâiyye (yedi harfli) olan bahirlerden-dir (مستعلن). İlet ve zihaf kaidelerinin uygulanmadığı, dâiredeki tam ve sahih şekli, bir beytin yarısı (şatır) için --- (müstem'î-lün) / - - - (müstem'îlün) / - - - (mef'ûlâtü) tarzında üç tef'ileden ibaret olup bun-ların ikinci şatırda tekrarı ile bir beyitte altı tef'ileyle ulaşır. Haflî b. Ahmed'in sis-temine farklı bir yorum getiren İsmâil b. Hammâd el-Cevherî'nin değerlendirmesi-ne göre serî', basit bahrinden ve müsed-des (altı tef'ileli) şeklin aruz ve darb cüzle-rinde geçen "mef'ûlâtü" (- - -) tef'ilesi de basitin "müstem'îlün" (- - -) tef'ilesi-nin, mefrûk vetid ile biten "müstem'înlü" (- - -) şeklinden çevrilerek oluşturulmuş-tur. Bu tef'ilenin tek başına tekrarından oluşmuş bir bahir bulunmadığı gerekçe-siyle de onu Haflî'nin belirlediği sekiz aslı tef'ile arasından çıkarır (*Kitâbü'l-'Arûzi'l-varaça*, s. 55). Dâire sisteminde aslı bir cüz olan "mef'ûlâtü" tef'ilesi -hareke ile son bulan ل "lâtü" (-) mefrûk vetidi-nin zayıf kalışı dolayısıyla- bahrin aruz ve darblarında bu şekliyle geçmez. Zihaf kai-delerinden tay (ikinci hafif sebebin sakin har-finin hazfi) ve sonra kesf veya keşf (mefrûk vetidin son harekeli harfinin hazfi) ile "mef'u-lâ", buradan da uygulamadaki okunuşu ile "fâilün" (-) şekline girer. Her bir şat-rında vetidlere nazaran daha süratli oldu-ğu kabul edilen hafif sebeplerden yedişer adet bulunması, ayrıca akıcı, çabuk ve ko-lay telaffuz edilebilen bir vezin oluşturma-sı sebebiyle serî' (süratli) diye isimlendiril-miştir. Bilhassa insanın his ve tepkilerini dile getirip kendini ifade edebildiği ve tas-vir hususunda çok elverişli olduğu kabul edilen bu bahir Câhiliye ve sonraki devir şairleri tarafından nâdiren kullanılmış ol-sa da bazı Abbâsî şairleri ve özellikle Mü-tenebbî mersiyelerinin birçoğunu bu ba-hirle nazmetmiştir.

Serî' bahrinin dâiredeki tam ve sahih şekline pek rastlanmaz. İlet ve zihaf kai-delerinin uygulandığı tam ve meştûr be-yitlerinin üç aruzu ve altı darbu vardır. Buna göre: **A) Tam beyit** (üçer cüzden oluşup her iki şatır da mevcut): **a) I. aruz** (matvî: İkinci hafif

sebebin sâkin harfi atılmış; meksûf: Vetid mefrûkun son harfi atılmış). **1. darb** (matvî + mev-kuf = vetid mefrûkun son harfinin sâkin okun-muş şekli) ile --- / --- / --- // --- / --- / --- = (fâilân). **b) I. aruz** (matvî + meksûf) ve **2. darb** (matvî + meksûf) ile: --- / --- / --- // --- / --- / --- = (fâilün). **c) I. aruz** (matvî + meksûf) ve **3. darb** (matvî + aslem = sondaki mefrûk vetidin atılmış şekli) ile --- / --- / --- // --- / --- / --- = (fa'lün). **II. aruz** (mahbûl = hafif sebeplerin sâ-kin harfleri atılmış) + meksûf = vetid mefrû-kun son harfinin atılmış şekli ve **4. darb** (mahbûl şekli) ile: --- / --- / --- // --- / --- / --- = (feilün).

B) Meştûr beyit (bir şatır düşmüş olmak-la aruz ve darb cüzleri çakışık şekilde) **III. aruz** ve aynı zamanda **5. darb** (mevkuf) --- / --- / --- = (mef'ûlân). **IV. aruz** ve aynı zamanda **6. darb** (meksûf) --- / --- / --- = (mef'ûlün).

Aruz ve darbdaki muhtemel değişiklikler: Sadece **1. aruz** ve **2. darbdaki** "fâilün"-ler (-) habn ile "feilün" (-) olabilir. Bu takdirde kâmil bahrinin **II. aruz** ve **4. darb**-li şeklindeki her bir "mütefâilün" (-) idmâr (ilk hafif sebebin sükûnlanması) ile "müstem'îlün" (-) olarak gelirse karış-ma ihtimali vardır. Ancak beyitte tek bir "mütefâilün" cüzünün varlığı bahrin kâmil olduğunun delilidir.

Haşivlerdeki muhtemel değişiklikler: **a) مستعلن / "müstem'îlün" (-) tef'ilesinde basit ve recez bahirlerindeki değişiklikler aynen geçerlidir: 1. Habn (ilk hafif sebebin sükûnunu atmak) ile متعلن, uygulamadaki okunuşu ile مفاعِلن / "mefâilün" (-); 2. Tay (ikinci hafif sebebin sükûnunu atmak) ile مستعلن, uygulamadaki okunuşu ile متعلن (-); 3. Habl (habn + tay) ile متعلن ve uygulamadaki okunuşu ile فعَلتن / "feiletün" (-). b) Meştûr beyitteki معولان ve مفعولان habn ile معولان ve معولان, uygulamadaki şekliyle de فعولان / "feûlân" (-) ve فعولان / "fe-ûlün" (-) olurlar. c) Meczû (bir cüzü ek-silmiş) ve menhûk (2/3 nisbetinde eksil-miş) beyit, recez bahri ile karışma ihti-malinden dolayı kullanılmamıştır (İbnü'd-Demâmîni, s. 199). Nitekim serî' ile recez bahirleri yalnız aruz ve darb cüzlerinin fark-li oluşları ile ayrılırlar. Aslında serî' bahri re-cezin bir nevi olup "serî' recez" şeklinde isimlendirilmişken bu tertibin aruz ve darb-larındaki farklılık ve özellikler dolayısıyla müstakil bir bahir olarak kabul edilmiştir.**

Dört aruz ve altı darbdan oluşan bu serî' vezin kalıpları aruzda dair klasik kitaplarda ve yeni eserlerde verilen şekillerdir. Bunun yanında nazım tekniğinde sanatçıların

yaptıkları yenilikleri içeren bazı eserlerde bu bahrin başka vezin grupları da yer alır. Serî' bahrini sadece recezin başka bir şek-li olarak gören Celâl Hanefî, yine de klasik anlayışa göre onu müstakil bir bahir ka-bul ederek yirmi dört vezin kalıbını tesbit etmiş ve bunları bedîlleri ile (illet ve zihaf kaidelerine göre aldıkları şekilleri) toplu ola-rak vermiştir (*el-'Arûz*, s. 573-599). Aşağı-da yirmi dört serî' vezni -müşterek taraf-ları olanlar tek şekil altında toplanmak ve farklı aruz ve darb tef'ileleri de ilgili yerler-de parantez içinde verilerek suretiyle- se-kiz madde halinde özetlenmiştir:

a) 1-4. --- / --- / --- (-) // --- / --- / --- (-) =

b) 5-12. --- / --- (-) // --- / --- (-) = فعَلان

c) 13 ve 15. --- / --- (-) // --- (-) = مستعلنان

ç) 14. --- / --- // --- / --- = فعَلان

d) 16-18. --- / --- / --- // --- / --- / --- (-) = فعَلان

e) 19-20. --- / --- / --- // --- (-) =

f) 23. --- / --- / --- // --- / --- / ---

g) 21, 22, 24. --- / --- / --- (-) // --- / --- / --- (-) =

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-'Arab, "sr'a" md.; Lane, *Lexicon*, IV, 1349-1350; Ahfeş el-Evsat, *Kitâbü'l-Kavâfi* (nşr. İzzet Hasan), Dimaşk 1390/1970, s. 48; İbn Abdürabbîh, *el-'İkdü'l-ferid*, V, 464-467, 488; İsmâil b. Hammâd el-Cevherî, *Kitâbü'l-'Arûzi'l-varaça* (nşr. Sâlih Cemâl Bedevî), Mekke 1406/1985, nşredinin girişi, s. 39-43, 55, 56; İbn Reşîk el-Kayrevânî, *el-'Umde* (nşr. Muhammed Karkazân), Beyrut 1408/1988, I, 269, 271, 272, 286, 287; Hatîb et-Tebrîzî, *el-Vâfi fi'l-'arûz ve'l-kavâfi* (nşr. Ömer Yahyâ - Fahreddin Kabâve), Dimaşk 1399/1979, s. 138-145; Zemahşerî, *el-Kustâs* (nşr. Fahreddin Kabâve), Beyrut 1410/1989, s. 107-111; İbnü'd-Demâmîni, *el-'Uyûnü'l-gâmiye 'alâ habâ-ya'r-Râmize* (nşr. Hassânî Hasan Abdullah), Ka-hire 1415/1994, s. 194-199; İbn Ebû Şehab, *Tuħ-fetü'l-edeb*, Paris 1954, s. 63-70; Safâ Hulûsî, *Fennü't-takrîf-i-ş-ş-ri ve'l-kâfiye*, Beyrut 1966, s. 143-150; Celâl el-Hanefî, *el-'Arûz*, Bağdad 1398/1977-78, s. 573-601; M. Ebû Ali - M. Saîd İsbir, *el-Ha-flî: Mu'cem fi 'ilmi'l-'arûz*, Beyrut 1982, s. 60-64; M. Saîd İsbir - Bilâl Cüneydi, *eş-Şâmil*, Beyrut 1985, s. 527-529; Abdürrezzâ Ali, *el-'Arûz ve'l-kâfiye*, Musul 1409/1989, s. 61-67; Mahmûd Fâ-hûrî, *Sefinetü'ş-şu'arâ'*, Halep 1410/1990, s. 87-94; Emîl Bedî' Ya'kûb, *el-Mu'cemü'l-mufaşşal fi 'ilmi'l-'arûz ve'l-kâfiye ve flününi'ş-ş-ri'*, Beyrut 1411/1991, s. 93-97; Gotthold Weil, "Arûz", İA, I, 626; Nihad M. Çetin, "Serî", a.e., X, 518-519; a.m.f., "Arûz", *DİA*, III, 428-430; a.m.f., "Bahir", a.e., IV, 484; G. Meredith-Owens, "Arûd", *EJ* (İng.), I, 677; W. Støetzer, "Sari", a.e., IX, 54, 55.

